

MEMORIALISTICĂ

Ion DUMITRESCU

“FILELE MELE DE CALENDAR”

Vineri 5 mai 1995

Am mai zis-o, și repet, că pe răbojul anilor mei, 1947 e creat mai adânc decât ceilalți. De ce?... Pentru că față de anii dinainte și cei de după, în 1947 ursitoarele mi-au poposit mai îndelung în preajmă și - ca să fiu drept - n-aș zice că numai la uneltiri și gânduri rele le-a fost zăbava, cât mai degrabă și cu cele bune m-au întâmpinat. Iar dacă despre cele rele trebuind să vorbesc, o fac cu sfială, de ce le-aș ascunde pe cele bune?...

1947 a început cu Tratatul de Pace semnat la Paris. În fine, după doi ani de la terminarea războiului, ne-a venit și nouă rândul. Tratatul ne-a adus Ardealul: Sfântul, Bătrânul nostru Ardeal s-a-ntors acasă. Scăpat din robia Vavilonului, s-a scuturat de blestem și și-a reluat locul în istorie. A trebuit însă mai întâi să stropim cu sânge și să ne împrăștiem oasele pe jumătate din Europa, ca să ne primim răsplata. Putea să nu fie așa, vorba aceea: “îmi furi căciula și-ți mulțumesc că mi-o restitui”... Și-apoi, de ce să nu ne fi revenit și restul? Stăpânii care s-au aținut la banchetul popoarelor n-au făcut-o. Nu mă mai interesează însă nici jocul de interese, nici culisele diplomației, nici echivalentul răscumpărării Ardealului: important este deocamdată că s-a făcut dreptate! Numai că tristește morminte lăsate de barbarie rămân mărturii peste veacuri. Bine e să ne amintească, să ne nvețe, să ne înțeleptească...

Pe 21 martie am devenit “profesor definitiv”. De astă-dată, ping-pong-ul administrativ a funcționat corect. M-am strecurat printre puținele decrete semnate după “greva regală”. Decorat, răsfățat de Stalin, Regele Mihai intrase în conflict cu guvernul Groza, de unde - grevă. Mi-ar fi intervenit și de astă-dată o suspensie în biografie.

Cu trei ani în urmă, "profesorul provizoriu" s-a poticnit ca locomotiva într-un fir de pai. Lae Ursu, colaboratorul meu de mai târziu, candidat nefericit în concurs, nu le nimerea nici la Pedagogie, nici la Solfegiu, dar mai ales nici la Dictat, că la un moment dat Meșterul Jora, mai arțăgos ca de obicei, nu s-a ținut să nu-l zgâlțâie: "Domnia ta ne-oi prezentat o culegere de melodii populare... Cine ți le-o transcris?... Pisica?...". A rămas codaș. În schimb, avea o peniță ascuțită și-o frenezie bolnavă de petiționar. Secretar al Filialei Uniunii Compozitorilor din Timișoara, când nu-l zgâria pe Cuteanu, îl înțepa pe Boboc, când îl lăsa pe Crișan, îl înhăța pe Hoinic. Eu eram "un studentoi care n-a satisfăcut serviciul militar", iar concursul o "afacere răgățănească"... Ori, în asemenea împrejurări, organul de stat se opărește deodată, ca atins de ploaie acidă. Arbitrează, pune concluzii, întârzie lucrarea.

Apropó de "serviciul militar": între muzicanții despre care aveam știre, Lipatti fusese scutit medical, pentru Silvestri intervenise maestrul Enescu, Paul o pășise cu legionarii. Pentru ghinionul că în calitate de salariat al Radiodifuziunii lucra în aceeași încăpere cu Miron Șoarec, Liviu Rusu și Brânzeu, și că orchestrase de serviciu *Sfântă tinerețe legionară*, fusese trimis caporal pe front. A trebuit să ajungă Meșterul Jora la Ică Antonescu, pentru ca să-l păstreze Ionel Cantacuzino la O.N.T., cu muzicile de film. Pe livretul meu scria încă "soldat neinstruit". Câțiva ani fusesem amânat pentru studii, școlile militare de ofițeri din Ploiești și Câmpulung mă înapoiaseră la unitate, mă găseam uitat în rezerva Regimentului 6 "Mihai Viteazul", unde colonelul Opriș, mult respectuos cu Euterpe, mă ținuse instructor pe lângă fanfara lui Giugariu. Avea dreptate deci Lae Ursu. Ce legătură era însă între militărie și Teorie-Solfegiu e o altă pereche de mâneci, dar dacă după toate probele și răs-probele mai trebuia s-o trec și pe asta, fiindcă așa voia Lae, hai să fie!

Am avut parte de Dinicu. Membru al Filarmonicii și profesor la Conservator, conu' Mitică era un sufletist. De când îmi auzise *Poemul pentru violoncel* și *Suitele*, mă iubea. S-a ambalat cu tot sufletul: "Să trăiți domn' Colonel! Aveți în fața Dvs. pe tânărul și excelentul compozitor și profesor Ion Dumitrescu... cel mai... cel mai... profesor cu concurs, primul... cel mai...". Se uita colonelul la mine ca la o mostră de insectar...

Am primit livret cu gradul de sergent, pentru că "la un asemenea compozitor și profesor, mai jos de sergent nu se face"... și colonelul își tapota obrazul... Sâc, Lae, sâc!... Numai că, până una-alta, mi s-a amânat decizia și-am rămas cu golul în biografie.

În martie 1947 deci, mă aflam profesor de Teorie și Solfegiu la Academia Regală de Muzică și Artă dramatică din București - "definitiv cu decret". Colegi de disciplină îmi erau Chirescu, Victor Gheorghiu și Breazul. Aveam o clasă plină de studenți, lucram, cercetam, experimentam, sistematizam, voiam să fiu punctual ca Jora, să țin prelegeri ca Breazul, să descurc teoria Muzicii ca Brăiloiu Istoria, să scriu solfegii cum ne scria Castaldi teme de Armonie pe tablă... Numai că, în curând, decretul va avea soarta lucrurilor "mutătorii sub soare". Mâna care îl semnase își va semna abdicarea, iar exact peste un an, prin noua lege de

organizare a învățământului, va deveni nul și neavenit. Din profesor de Teorie și Solfegiu, pe care începusem să le îndrăgesc, m-am pomenit conferențiar de Armonie etc. etc.

Pe Mariana am cunoscut-o în Teatru. Intrase prin concurs, sub directoratul lui Vianu. Cu un an mai înainte obținuse o licență *magna cum laude* în Litere și Filosofie și o diplomă de actriță, elevă a Miței Filotti, la secția de Artă dramatică a Conservatorului din București.

În 1946 ne-am tot îndrăgit, iar pe la începutul lui 1947 am hotărât să ne căsătorim. Dar lucrurile trebuiau făcute cu socoteală: întâi o cerere, apoi logodna, și la urmă nunta. Pe lângă actorie, Mariana convenise cu Ion Sava să-i fie asistentă de regie. Cu el începusem și eu activitatea în teatru și ne iubeam. Într-adevăr, mult l-am iubit și mult îl regret pe Ion Sava! Era o oarecare diferență de vârstă între noi, dar ca și cum nu era.

Într-o zi, am nețit toți trei regia unei cereri oficiale în căsătorie. Parcă mă văd cu Sava alături și buchetul de trandafiri albi - ideea lui -, pochindărind în str. Valeriu Braniște 56. A urmat apoi logodna, iar Teatrul Național ne-a pus la poartă pe amândoi. După un pomelnic de directori în timp de trei ani, morișca s-a oprit pe Zaharia Stancu. (Am zis "s-a oprit", ca să nu zic "a naufragiat"). Zaharia nu era omul de catifea, nici măcar de chembrică, era o cărpătură de pânză de sac, de cergă, bună să zgârie, nu să oblojească pieile sensibile ale colaboratorilor. Și peste toate, devenea din zi în zi un "membru" conformist și arțăgos, pe care de altfel l-ați văzut la treabă și de care v-aduceți aminte. Eu am colaborat cu el mai târziu, mulți ani de zile, și chiar mi-am notat cândva amintirile. După o tinerețe de zurbă și expediente, închipuiți-l deodată director în teatru, între oameni cu nervii la suprafață, cu sensibilități și năravuri aparte, în nici un caz din lumea lui. O undă de vulgaritate agresivă de cafea proastă s-a strecurat o dată cu el pe ușa Studioului din Piața Amzei și sălii de la *Sfântul Sava*. "Originea nesănătoasă" devenea o armă perfidă în mâna unui exaltat plin de complexe. A bulversat teatrul, reducându-l la erzațurile esteticii proletare, a îndepărtat elitele, înconjurându-se de ciraci pe potrivă. Pentru noua dramaturgie, orchestra devenea inutilă. O armonică, o balalaică îi erau de ajuns, iar fetele Verei Proca nu dansau în *Omul din Ceatal*. Mie, plecarea din teatru după șapte ani mi-a lăsat o traumă morală-sentimentală pe care o port până astăzi. Mariana a suferit. Își vedea aripile frânte înainte de a-și fi luat zborul - zbor de performanță poate, pe care talentul, pasiunea, cultura îl îndreptățeau...

Venise vacanța, și-am pornit-o cu Mariana și mamă Șerban spre Oteșani: fata trebuia văzută și de părinții băiatului. Cei 230 de km. deveneau pe-atunci o călătorie sprâncenată. Cu trenul prin Piatra-Olt până la Băbeni, apoi cu decovilul până la Folești și în căruță sau cu piciorul peste deal, îți trebuia o zi de vară, cu

popasuri, așteptări și aventuri. Dacă pentru mine, ca școlar la Râmnic sau student în București, itinerariul respectiv, repetându-se cu fiecare vacanță, nu mai era o noutate, pentru Mariana călătoria a fost o experiență nemaiîntâlnită. "Pe măsură ce ne depărtăm de București, ne înfundăm în istorie", povestea ea. Parcurgeam una dintre cele mai curate regiuni etnice, ea - înfiorată de ineditul care o copleșea, eu - atent la fiecare tresărire pe care i-o citeam în ochi.

Oteșanii erau așezați pe o vale mai puțin umblată. Luncavățul era încă ferit de poluări, șoseaua care-l însoțea șerpuia cu meandrele râului prin sate toropite în neclintire. Casele, curtea, grădinile, troscotul, mușcatele, hortensiile, oleandrii lui taică-meu, caprele, iezii, zmeura, cireșele, merele văratece, perele de Sfânt' Ilie deschideau pentru copilul de oraș o carte cu minuni. Și-apoi, bătrâna așezare a lui Boier Niță putea încă oferi unui oaspete nemofturos vestigii de civilizație. Dulapurile, rafturile cămării păstrau încă generații de pahare, talgere, ciorbalăcuri, tacâmuri desperechiate, baccarale și faianțe pe care taică-meu le scotea la zile mari, le freca, le ștergea, le pipăia.

După câteva zile, într-un elan de euforie, ne-a venit o idee: ce-ar fi să-l invităm pe Meșterul Jora să facem vacanța împreună?... El nu era pretențios, tant' Lilly - da, însă era invitată în vara aceea la niște cimotii în Moldova. Meșterul demisionase din direcția Conservatorului, era slab, bolnav, rămânea singur cu Zorinca, mai nevoiașă ca el. Curtea era plină de păsări, laptele gălgâia, pe drum trecea o căruță cu pâine... Zis și făcut. A doua zi i-am expediat propunerea, dar n-am procedat bine, fiindcă nu băgasem de seamă că încet-încet intram în conflict cu noile moravuri. A trebuit să cer învoirea primarului, care după o săptămână mi-a comunicat rânjind: "N-avem nevoie de moșieri pe teritoriul nostru!".

Apropó de primari și alte organe oficiale: primarul era din sat, unul de-ai lui Culuță, care-și bătea nevasta și flămânzea copiii. N-avea de nici unele în afară de bicicletă și patefon. Își găsisse treabă pe lângă primărie, manevrând ștampila și vorbind păsărește - "marxist", zicea el. Secretarul de partid era din Govora, fost muncitor la Combinatul Chimic; jandarmul era din Jiblea, un găinar cu o casă de copii și-o zăludă de muiere după el, aciuiați peste învățătorul Georgescu. "Teritoriul" trebuia păzit de infecția burghezo-moșierească, iar cei trei se aflau pe poziții. Dezmeticiți din transele bucolice, a trebuit să-i cunoaștem, și-am făcut bine, pentru că ne-am ușurat viața.

Dar povestea celor trei are prelungiri în anul următor, pe care nu e rău să le notez. În 1948 deci, după Paști, nu sosisem încă la Oteșani. Nu știu dacă din inițiativă proprie, din instigație sau din vreo poruncă, cei trei au pornit o ofensivă contra chiaburilor din sat. Jandarmul cu pușca pe umăr, primarul cu eșarfa în bandulieră, un țigan bețiv din Cârstănești cu un sac sub braț și secretarul de partid pe-alături au intrat în acțiune. Sub pretext că mobilează și utilizează sediul primăriei, au pornit la jefuirea chiaburilor, ziua-n amiaza-mare. Au început-o din capul satului, cu noi: "Hai, cocoană, ce ne dai?" ("tovarășe" nu era pentru chiaburoaice). "Dă-ne colea o plaponă, o pernă, un macat. Vezi de niște farfurii, niscai pahare, că vād că ai!"... "Las-o, bă, ce ne rugăm de ea. Hai să vedem noi!". Au dat buzna. Într-un sfert de ceas au umplut sacul țiganului cu cearșafuri, prosoape, fețe de masă,

farfurii, pahare, tacâmuri... "Ce facem, bă, cu ceasu' ăsta?"... "Păi, să-ți cânte cucu', dimineața, când vii la slujbă!". "Lasă-l, bă, că nu știu să-l pornesc...". Primarul a ciupit briciul de bărbierit: "N-au decăt să-i trimită fiu-său altu'...". Cu sacul doldora, țiganul a pornit înainte de unul singur. Când să treacă Gresarea, desculț, a pus piciorul pe-o piatră, a alunecat și buf!, peste sac. Cioburile s-au ales din baccaralele lui Boier Niță!...

Între timp, se strânseseră vecinii pe la uluci. Maică-mea a smuls din cui icoana Precistei și i-a pus-o în brațe finului Tron: "Du-te, fine, la București, la fiu-meu și povestește-i!"...

Am intervenit, am scris, m-am plâns. Primarul a fost schimbat, secretarul de partid a dispărut; după un timp, mi s-a proptit în poartă nevasta jandarmului, cu un copil de mână: plutonierul fusese deblocat... Curios, nu?... Asemenea tentative s-au mai întâmplat și în alte județe. Partidul nu și le-a însușit, făptașii au fost sancționați. N-am priceput și nu pricep nici acum ce șmecherie politică a mai fost și asta!

Curând, asalturile la chiaburie se înteteau. Taică-meu era umilit, insultat, amenințat, cotele deveneau insuportabile. Și-atunci, am hotărât să cedăm pământul. Dar Sfatul Popular făcea nazuri, formula pretenții. Voiau și casele, și grădinile. Iar am intervenit, am scris, și când a apărut tovarășul Chiru (tare-i plăcea țuica de prună oltenească), înarmat cu porunca din partea Comitetului Central, în două zile ne-am deschiaburit, dar tot "fiu de chiabur" am rămas în fișa de cadre.

Vacanța ne pria. Zilele cu soare și nopțile cu răcoare se scurgeau lin, pe nesimțite. Tocmai plănuisem o procesiune de Sfânta Mărie Mare la mănăstirea Bistrița, când am primit înștiințare de la Primărie că pe 15 august are loc "prima reformă monetară" și e în interesul nostru să fim prezenți. Centrul era la școala din Cârstănești. Ce-o mai fi și asta?... La mănăstire se ținea marea prăznuire cu bălci anual, iar pe deasupra voiam să serbăm onomastica Marianeii... Ce reformă i-a apucat?... Nu puteau s-o țină a doua zi?... Am aflat că de o lună pregătește Scânteia evenimentul, dar noi citeam Scânteia?...

Am pornit dis-de-dimineață cu nea Mitu Prodescu, într-o căruță și-o gabrioleță. Localul era pavoazat cu flori și verdeață. Steaguri și stegulețe roșii fâlfâiau peste tot, afișe cu lozinci căptușeau gardurile și pereții, activiști cu brasarde intrau și ieșeau, un taraf de pe Cerna, cu fligorn și tobă mare, suna din răspuțeri, mulțimea de țărani din împrejurimi se-ngrămădea în curte și pe uliță. Nea Mitu se sculase furios, tot drumul a bombănit: "Auzi, domnule, reformă!... Dracu-i învăță... Să ne ia banii... Lefșoara mea amărată... Mă, nepoate, asta e hojje curată!" "Este, neică!" "Păi, ce facem, mă băiete?... Neamul ăsta nenorocit...". N-a tăcut o clipă, nici în curte, nici pe uliță. Așa a ținut-o până i-a șoptit unul: "Fugi, domn' învățător! la-l pe domnu' Nelu și fugiți! Eram acolo când telefonau să vie să vă ridice"...

Sfârșia gabrioleta spre Oteșani când soseau jandarmii de la Popești, dar rămăsesem fără bani. Ceilalți luaseră câte 15 lei. Atât! Ce ne facem?... Tată

Șerban era singur în București... Cum ajungem acasă?... Și în toamnă vine nunta... Adio vacanță... Un nor negru s-a proptit deasupra Nedeiței și peste Stârmina, râul a-nghetățat, florile s-au ofilit, ne-a pierit pofta de mâncare... La o săptămână, după ce-am făcut cheta pe la neamuri și vecini, am pornit spre București cu o hodoroagă de camionetă, care făcea o cursă de ocazie. De trei ori am rămas agățați pe Dealul Negru, iar când, după douăsprezece ceasuri, albi de praf, sleiți de puteri intram pe bariera Griviței, am făcut câte-o cruce mânăstirească...

Am descărcat păsări tăiate, zarzavaturi, mălai, slănină și-o coșniță de cartofi, care ne-au ținut de foame până am stabilit un oarecare echilibru. A venit apoi salariul, a intrat Tatá în acțiune, cu banca, și peste o lună am tras o nuntă - uite că nu mă sfiesc să-i zic - "ca-n povești". Adică?... Să mă explic:

Uite-așa, de necaz, am vrut *Domnița Bălașa*... a fost! Am vrut sobor cu Părintele Iancu Petrescu... el ne-a pus cununiile și ne-a citit binecuvântările în grecește; Paul și Marica au fost nași; corul cu Chirescu ne-a cântat *Isaia dântuiește*. Am vrut ca nunta să-mi rămână praznic luminos în amintire... măcar atât... și mi-a rămas!

De unde mi-am dat seama că important în viață e să vrei...

Am vrut și Zeii buni au zis: "Fie!"

Sâmbătă 7 ianuarie 1989

Sfântul Prooroc Ion, Înainte Mergătorul și Botezătorul - Predetici Crâstițel, deține un loc important în calendarul ortodox; mai puțin în cel catolic. De-a lungul anului se înșiră șase date referitoare la biografia Sfântului. "Soborul" - praznicul cel mare - ortodoxii îl serbează la 7 ianuarie, a doua zi după Bobotează; catolicii, la 24 iunie - "Nașterea", Drăgaica, Sânzienele noastre. Celelalte, "Întâia și a doua aflare a capului", "Tăierea capului" și "Zămislirea" sunt prăznuiri mai puțin importante.

Calendarul ortodox are și alți sfinți cu numele de Ion: "Gură de aur" - Hrisostom, Zlatoust - "Colibașul", "Scărarul", "al Antiochiei", "Doctorul", "Paleolavritul", "Apostolul și Teologul", "Cel nou de la Suceava", "Cuviosul", "Postitorul", "Apostolul și Evanghelistul", "Milostivul", "Damaschin".

În pictura occidentală, Sfântul Ion se bucură de o bogată reprezentare; de asemenea în iconografia bizantină. Descult, purtând sarica de ascet, cu mielul și crucea alături - simbolizând jertfa și patimile -, botează pe Hristos în repejunile Iordanului, iar Sfântul Duh, în chip de porumbel, adeverește. În *Deisis* intercesează împreună cu Sfânta Fecioară.

Onomastica românească prezintă numele de Ion mai frecvent și mai popular decât celelalte. Al meu are o poveste: I.G. Duca, ministru și deputat de Vâlcea, își alesese locuință de vară în Măldărești, lângă cula Grecenilor, la o palmă de Oteșani. Sensibil și iubitor de frumos, era amoretat de plaiurile Horezului. Își

petrecea verile colindând dealurile, văile, pădurile. Într-un docar, mânând caii, îl întâlneai pe șoselele de-a lungul Luncavățului, Bistriței, Cernei. Pe la poarta noastră trecea adesea. Cula veche, casele albe, curtea largă, troscotul de-o palmă, florile, cișmeaua îl fascinau. Se oprea, îi sărea taică-meu în întâmpinare, apărea maică-mea cu dulceața de cireșe amare și urciorul plin, paharul se aburea. Pe taică-meu îl iubea și-l respecta. Când m-am născut, s-a oferit să mă boteze. Însă neputând veni la Măldărești, a-mputernicit pe Dumitru Persu, vecinul și prietenul lui și al lui taică-meu, să-ndeplinească ceremonia. Persu m-a ținut în brațe și mi-au dat numele de Ion. Duca a trimis un întreg trusou, în care m-am lăfăit câțiva ani. Plapuma am păstrat-o. E de mătase roșie, frumos ciubucată. O ochise madam Pâscă, astă-vară, și foc-nevoie să i-o dau pentru un fin al ei din Urechești. "Vezi-ți de treabă, madam Pâscă, asta nu e plapumă ca toate plapumele...". A căscat ochii, iar plapuma a rămas între relicvele care mă înduioșează.

După război, când Duca și-a reluat popasurile la Măldărești și escapadele estivale, flăcăiaș fiind, mă urcam în docar și ne avântam pe Luncavăț, în jos, până la Cotoșmanu. Îi plăcea să-mi pună întrebări, la care oltenașul nu rămânea dator cu răspunsurile.

L-am văzut ultima oară în vara lui 1933. Terminasem cu Râmnicul și porneam spre București. L-am vizitat împreună cu unchiu-meu, nea Mitu Prodescu. Era-n pridvor și citea. A-nmuiat tocul în cerneala cu pepite de aur și mi-a scris o recomandare.

În toamnă a devenit prim-ministru, apoi, în decembrie, l-au asasinat legionarii. Avea 54 de ani, eu douăzeci.

Miercuri 29 iunie 1938

Sânpetrul de anul ăsta e trist, îngândurat. Întotdeauna, când știam că dă coronițe la copiii buni și silitori, mi-aduceam aminte de școala veche din Oteșani, cu pridvorul transformat în scenă. Macaturile aduse de-acasă deveneau cortină, băncile scoase-n curte - fotolii, florile atârinate de stâlpi - decorație barocă, tigaia - gong, și cu fiorii premierei, jucam spectacolul sfârșitului de an. Cântam, recitam, făceam teatru și plecam acasă laureat al primului, celui de-al doilea, de-al treilea până la cel de al cincilea festival al ciclului primar.

Cinci coronițe de merișor, cu trandafirii uscați și iasomia scuturată, au rămas sub icoana Precistei, până târziu, când am îmbrăcat uniforma de seminarist. Iar azi, după șaptezeci și cinci de ani, mi-aduc aminte cu jind de vremea când primeam coronițe, de Sânpetru.

De-atunci am primit și altele. Am primit destule cu spinii ascunși în merișor. Singure coronițele copilăriei nu-i aveau. Imaginea lor, atârând sub icoana Precistei, mă urmărește.

"Atârnați-mi coronițe de merișor verde, cu trandafiri și iasomie, și lăsați-le sub roua cerului și în razele soarelui"...